

Warszawa, dnia 7 stycznia 2014 r.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Pełnomocnik ds. Spraw Zagranicznych
do spraw polityki zagranicznej i dyplomacji
Telefon: 22 625 42 00

elektronicznie do członków Zespołu

**SPRAWOZDANIE
z posiedzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,
które odbyło się w dniu 12 grudnia 2013 r.**

W dniu 12 grudnia 2013 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół), powołanego Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 roku zmienionym Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 roku oraz Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 20 z dnia 8 marca 2013 r.

Spotkaniu przewodniczyła Pani Justyna Chrzanowska, Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych ds. postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Przewodnicząca).

Podobnie, jak w ubiegłym roku, to ostatnie, kwartalne, niejako podsumowujące kolejny rok działań rządu na rzecz wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Trybunał), spotkanie miało rozszerzoną formułę. Uczestniczyli w nim bowiem, oprócz stałych członków i uczestników posiedzeń Zespołu (poza przedstawicielami administracji rządowej) m. in. Krajowa Rada Sądownictwa, Naczelny Sąd Administracyjny, Trybunał Konstytucyjny, Kancelarie Sejmu i Senatu, a także przedstawiciele organizacji pozarządowych zaangażowanych w proces wykonywania wyroków Trybunału (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Federacja na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, Amnesty International), reprezentanci zawodów prawniczych (Naczelna Rada Adwokacja, Krajowa Rada Radców Prawnych), Komisji Kodyfikacyjnych, Kancelarii Prezydenta, a także Rzecznik Praw Pacjenta, przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka i Pełnomocnika ds. Równego Traktowania oraz Najwyższej Izby Kontroli. Zaproszenie na posiedzenie Zespołu otrzymali również, jak w ubiegłym roku, Przewodniczący Komisji: Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP oraz Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP, którzy na posiedzenie nie przybyli.

Podczas posiedzenia poruszono następujące zagadnienia.

1. Informacja na temat działań ogólnych mających na celu usprawnienie wykonywania wyroków Trybunału podejmowanych przez Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w 2013 r.

1. Kwestia roszczenia regresowego Skarbu Państwa wobec podmiotów odpowiedzialnych za naruszenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

Zastępca Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych ds. Postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Zastępca Pełnomocnika), Pani Eliza Suchożebrska przedstawiła rozwiązania innych państw, które korzystają z instytucji regresu w procesie wykonywania wyroków Trybunału (zagadnienie to zostało szczegółowo przedstawione w Załączniku nr 1 do niniejszego sprawozdania).

Następnie reprezentant Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej MS), Pan Sędzia Maciej Kiełbik poinformował o wynikach analizy możliwości zastosowania powyższego rozwiązania w polskim systemie prawa. Zazaczył, że częstokroć dopiero znajomość okoliczności konkretnej sprawy pozwala na dokonanie oceny, czy wystąpienie z roszczeniem regresowym jest możliwe i ma szanse powodzenia. Dodał, iż najistotniejsze kwestie, takie jak spełnienie wszystkich przesłanek odpowiedzialności deliktowej, tożsamość szkody, stopień w jakim dany podmiot przyczynił się do jej powstania (co determinuje ewentualną wysokość regresu) w praktyce generują największe trudności orzecznicze.

Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej (dalej CZSW), Pan Michał Zoń, Dyrektor Departamentu Prawnego zasugerował, iż przydatna byłaby tu analiza *ustawy o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych*.

Reprezentant Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej HFPCz), Pan Adam Bodnar, Wiceprezes Zarządu Fundacji, podziękował stronie rządowej za analizę problemu i dodał, że w niektórych sprawach kwestie finansowe są drugorzędne. Czasami mają zastosowanie inne rozwiązania, w niektórych przypadkach wystarczy np. rozmowa z podmiotem odpowiedzialnym za naruszenie, jak w sprawie *Frankowicz p. Polsce*.

Przewodnicząca odpowiedziała, że przygotowując stanowisko Rządu w konkretnej sprawie Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych ds. postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Pełnomocnik) zawsze konsultuje je z podmiotem właściwym, w tym również, w zależności od rodzaju sprawy, z samorządami zawodowymi. Roszczenie regresowe nie jest priorytetem, jednak, gdy pojawi się odpowiednia do jego zastosowania sprawa, to rozwiązanie to będzie realizowane. Poinformowała też, że ważne jest, by wyroki Trybunału zawierały pewne szczegółowe informacje, które uczynią takie rozwiązanie skutecznym.

2. Zapobieżenie możliwości egzekucji należności Skarbu Państwa związanej z naruszeniem *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* z zadośćuczynienia przyznanego skarżącemu przez Trybunał za to naruszenie

Przewodnicząca przedstawiła problem, mówiąc, że aktualnie Pełnomocnik stara się mu zaradzić poprzez zawieranie kwoty przeznaczonej na pokrycie długu skarżącego w formularzu deklaracji jednostronnej rządu, czy ugody. Potrzebne jest jednak rozwiązanie systemowe.

Przedstawiciel MS poinformował, iż w resorcie sprawiedliwości opracowano przepisy zmierzające do wprowadzenia:

- dodatkowej podstawy umorzenia kosztów sądowych (poprzez zmianę ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych),
- wyłączenia egzekucji sądowej zmierzającej do zaspokojenia należności Skarbu Państwa z zadośćuczynienia przyznanego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, które nie podlegałoby egzekucji na zaspokojenie należności Skarbu Państwa (poprzez zmianę Kodeksu postępowania cywilnego, dalej kpc).

Projektowane regulacje mają być zamieszczone w projekcie *ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny, ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy Prawo o notariacie* (projekt ten dotyczy odpowiedzialności za długi spadkowe i tzw. wykazu inwentarza). Zamieszczenie proponowanych przepisów w tym projekcie jest podyktowane względami szybkości procesu legislacyjnego. Projekt ten jest traktowany priorytetowo i nie był poprzedzony przyjęciem założeń przez Radę Ministrów.

Z tego powodu, iż powyższe przepisy nie zapewnią ochrony pokrzywdzonej stronie przed ewentualnym potrąceniem zasądzonych kosztów procesu z zadośćuczynienia przyznanego przez Trybunał Minister Sprawiedliwości zwrócił się do Ministra Finansów z prośbą o podjęcie prac legislacyjnych w celu zmian:

- w przepisach o finansach publicznych (wprowadzenie podstawy umorzenia należności przyznanej Skarbowi Państwa tytułem kosztów procesu w opisywanym tu przypadku);
- w przepisach dotyczących ograniczeń egzekucji administracyjnej (wprowadzenie ograniczenia egzekucji analogicznego, jak wyżej projektowane w kpc).

Minister Finansów jeszcze nie ustosunkował się do tego pisma, a z uzyskanych informacji wynika, że nadal trwa analiza powyższych propozycji.

Przewodnicząca podkreśliła wagę tych nowelizacji, wyraziła nadzieję na rychłą odpowiedź resortu finansów (jego przedstawiciele nie byli obecni na posiedzeniu) oraz zaznaczyła, że projekt powinien zostać udostępniony organizacjom pozarządowym.

W kontekście powyższego przedstawiciel CZSW dodał, że należałoby pomyśleć o udostępnieniu osadzonym pełnych kwot znajdujących się na ich kontach. Obecnie mogą dysponować tylko częścią środków. W tym celu konieczna byłaby również nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego (dalej kkw).

3. Założenia kolejnej nowelizacji Zarządzenia nr 73 Prezesa Rady Ministrów w sprawie utworzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Zastępca Pełnomocnika poinformowała o toczącej się w Radzie Europy debacie na temat zwiększenia efektywności wykonywania wyroków Trybunału, w tym o dostępnych środkach, jakie można zastosować wobec państw nie wykonujących orzeczeń.

Następnie przedstawiła założenia kolejnej nowelizacji ww. *Zarządzenia*, (Załącznik nr 2) w tym tzw. algorytm wykonywania wyroków (Załącznik nr 3). Proponowane zmiany zakładają przede wszystkim większą przejrzystość procesu wykonywania wyroków Trybunału przez podmioty krajowe poprzez wyodrębnienie jego kolejnych etapów i opisanie konkretnych działań, jakie powinny zostać podjęte. Takie rozpisanie wykonania wyroku na poszczególne kroki z pewnością ułatwi podmiotom krajowym jego realizację.

Przewodnicząca zwróciła się do zebranych o zgłaszanie do końca grudnia 2013 r. postulatów dotyczących kształtu oraz treści Raportu rocznego z wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę. Zaznaczyła, że proces przyjmowania Raportu przez Radę Ministrów jest długotrwały i dlatego ważne jest, by posiedzenia komisji parlamentarnych odbywały się wcześniej, a nie w drugiej połowie roku.

Przedstawiciel HFPCz zauważył, że ucywilizowanie procesu wykonywania wyroków ma również na celu zminimalizowanie wpływu czynników politycznych na ten proces. Ponadto jeśli uda się doprowadzić do wypracowania pozytywnego modelu współpracy przy realizacji wyroków, to Polska może stać się przykładem dla innych państw w Radzie Europy. Jeśli zaś chodzi praktykę organizowania posiedzeń komisji parlamentarnych służących kwestii wykonywania wyroków, to jest ona oczywiście cenna, jednakże trzeba zauważyć, że podkomisja, która miała się zajmować tą tematyką nadal nie została powołana.

Reprezentant Fundacji zauważył również, że ani ugody, ani deklaracje jednostronne rządu nie podlegają kontroli w zakresie realizacji środków generalnych. Dodał, że zalecenia KRS zwracają uwagę na kwestie realizacji ugód i deklaracji.

Przedstawiciel Najwyższej Izby Kontroli (dalej NIK), Pan Zbigniew Wrona, Dyrektor Departamentu Prawnego i Orzecznictwa Kontrolnego, powiedział, że jest pod pozytywnym wrażeniem zaprezentowanych propozycji, tym bardziej w kontekście rozważań NIK nad możliwościami kontroli procesu egzekucji. Taka kontrola byłaby skuteczna, gdyby przepisy wyraźnie przewidywały terminy przedstawiania Pełnomocnikowi planów działań, czy raportów z podjętych działań.

Przewodnicząca zapewniła, że dialog z NIK dotyczący powyższych kwestii będzie kontynuowany. Poinformowała ponadto, że w zakresie wykonywania ugód i deklaracji jednostronnych funkcjonuje system przekazywania decyzji Trybunału zatwierdzających takie rozwiązanie spraw podmiotom, które spowodowały naruszenie Konwencji.

4. Kontynuacja starań o wprowadzenie obowiązku kontroli projektów aktów prawnych pod względem zgodności z Konwencją

Przewodnicząca poinformowała zebranych o kontynuacji działań Pełnomocnika na rzecz zapewnienia zgodności projektów aktów prawnych z *Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (dalej Konwencja). Uczestnicy posiedzenia otrzymali kopię listu wystosowanego przez Ministra Artura Nowaka-Fara, Podsekretarza Stanu w MSZ do Ministra Jacka Cichockiego, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów zawierającego propozycje możliwych rozwiązań (list wraz z propozycjami jest dostępny na stronie www.msz.gov.pl). Podobne listy zostały skierowane do Marszałków Sejmu i Senatu oraz do Przewodniczącego Rady Legislacyjnej.

Przedstawiciel HFPCz zauważył, że w proces kontroli projektów aktów prawnych powinna się też aktywnie włączyć Kancelaria Prezydenta.

Reprezentant Kancelarii Prezydenta, Pan Andrzej Dorsz, Dyrektor Biura Prawa i Ustroju, przypomniał o zielonej księdze zawierającej dobre zasady tworzenia prawa. Zgodził

się z przedmówcą, że analiza projektów aktów prawnych pod względem ich zgodności z Konwencją jest konieczna. Dodał, że nie zdarzyło się, żeby prezydenckie projekty były niekonstytucyjne. Należy jednak pamiętać, że trafiają one pod debatę parlamentu.

Zapytał również o skuteczność roszczeń regresowych w innych państwach. Zastępca Pełnomocnika odpowiedziała, że w państwach, które przyjęły takie rozwiązania, są one skuteczne (najbardziej skuteczny jest model austriacki).

5. Wizyta studyjna polskich sędziów w Strasburgu

Zastępca Pełnomocnika opowiedziała o wizycie studyjnej w Strasburgu Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego, która odbyła się w dniach 9-11 grudnia 2013 r.

Przewodnicząca dodała, iż warto zorganizować kolejne podobne wizyty także dla przedstawicieli innych zawodów prawniczych, w tym adwokatów i radców prawnych. Przedstawiciel Krajowej Rady Radców Prawnych powiadomił, iż podobne wizyty organizowane są dla radców prawnych i aplikantów.

Ponadto Przewodnicząca poinformowała o odbywających się właśnie szkoleniach dla pracowników administracji rządowej i samorządowej, które prowadzić będzie między innymi Pani Eliza Suchożebrska, Zastępca Pełnomocnika.

6. Inicjatywa Naczelnego Sądu Administracyjnego polegająca na przekładzie na język polski najważniejszych wybranych wyroków Trybunału wydanych w sprawach dotyczących innych państw

Przedstawicielka Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej NSA), Pani Agnieszka Wilk-Ilewicz, specjalista ds. prawa europejskiego w Biurze Orzecznictwa NSA, poinformowała o inicjatywie NSA polegającej na tłumaczeniu na język polski najważniejszych wyroków Trybunału wydanych w sprawach przeciwko innym państwom. Biuro Orzecznictwa NSA oszacowało, iż na początek przełoży 30 najważniejszych wyroków, a następnie będzie tłumaczyć około 10 rocznie. Do współpracy NSA zachęciło Trybunał Konstytucyjny, który również sfinansuje tłumaczenie ok. 10 wyroków rocznie. Ponadto Sąd Najwyższy udostępni do wspólnej bazy wydawane przez swoje Biuro Orzecznictwa opracowania. We współpracę zaangażowane jest również Ministerstwo Sprawiedliwości, które będzie zamieszczać tłumaczenia w swojej bazie oraz które pomaga w znalezieniu tłumaczy o odpowiednich kwalifikacjach. Polskie przekłady wyroków wydanych w sprawach dotyczących innych państw będą również umieszczane w internetowej bazie orzecznictwa Trybunału – HUDOC, gdzie znajdują się już polskie wersje językowe wyroków wydanych w sprawach polskich.

II. Informacja właściwych resortów i innych podmiotów na temat postępów w realizacji wyroków w poszczególnych sprawach w 2013 r.

1. Zapewnienie lekcji etyki dla każdego ucznia w kontekście wykonania wyroku ws. *Grzelak p. Polsce*

Przedstawicielka Ministerstwa Edukacji Narodowej (dalej MEN), Pani Grażyna Płoszajska poinformowała, iż MEN podejmowało pewne działania po uprawomocnieniu się wyroku Trybunału ws. *Grzelak przeciwko Polsce*, ale te działania nie spełniały oczekiwań

Rady Europy. Dlatego też po rozmowach z przedstawicielami Sekcji Wykonywania Wyroków Rady Europy (marzec 2013 r.) MEN postanowiło wprowadzić nauczanie etyki na odległość, tzw. e-learning. O tych planach Rada Europy została poinformowana w lipcu 2013 r.

Jednakże po kilku miesiącach analiza kosztów spowodowała, że MEN postanowiło zmienić strategię wykonania wyroku. Wg aktualnych planów ma on zostać zrealizowany przez zmianę rozporządzenia dotyczącego organizowania zajęć z etyki. Został już przygotowany szczegółowy plan realizacji tej ścieżki. Odbyły się konsultacje ze związkami wyznaniowymi. MEN uzyskało ich akceptację. Do końca roku powinny się zakończyć uzgodnienia wewnętrzne w MEN. Po ich zakończeniu rozpoczną się konsultacje zewnętrzne. Ponadto, po przyjęciu ogólnej koncepcji kształcenia na odległość, etyka również będzie dostępna tą drogą.

Przedstawicielka Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej BRPO), Pani Anna Błaszczak, Zastępca Dyrektora Zespołu Prawa Międzynarodowego i Konstytucyjnego wyraziła nadzieję, że e-learning został przełożony na później, a MEN z niego nie zrezygnowało. Zapytała również o szczegóły zapowiadanej nowelizacji rozporządzenia, a konkretnie, czy będzie ona obejmować kwestię nie narzucania lekcji religii tym uczniom, którzy nie chcą w nich uczestniczyć.

Reprezentantka MEN poinformowała, że wariant e-learningu wymaga nowelizacji wielu aktów prawnych i znacznych nakładów finansowych. Zatem jego zrealizowanie wymaga czasu. Natomiast zmiana rozporządzenia ma polegać na tym, że wystarczy jeden uczeń, by szkoła miała obowiązek takie zajęcia zorganizować. MEN zakłada, że na przełomie lutego i marca 2014 r. rozporządzenie będzie podpisane.

Przedstawiciel Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej HFPCz) zapytał, czy te rozwiązania przewidują zbieranie deklaracji od rodziców/uczniów oraz czy planowane są działania dotyczące odpowiedniego układania planów lekcji?

Reprezentantka MEN poinformowała, że kwestie deklaracji i planów zajęć są już uregulowane. Należy jednak poprawić praktykę stosowania tych uregulowań.

Przewodnicząca wyraziła nadzieję, na rychłe zakończenie wykonywania wyroku ws. *Grzelak p. Polsce*.

2. Wykonanie wyroków dotyczących nadużycia siły przez Policję oraz nieskutecznego śledztwa (*Wasilewska i Kałucka p. Polsce, Dzwonkowski, Lewandowski i Lewandowska, Pieniak, Mrozowski, Rachwalski-Ferenc, Polanowski, Karbowniczek p. Polsce*)

Przewodnicząca poinformowała, iż w dniu 6 grudnia 2013 r. w MSZ odbył się stolik roboczy ws. policyjnych. Poruszono różne kwestie związane z zapobieganiem i zwalczaniem nadużywania siły przez funkcjonariuszy Policji, w tym możliwość utrwalania interwencji policyjnych (monitoring).

Przedstawicielka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej MSW), Pani Danuta Głowacka-Mazur, Dyrektor Departamentu Kontroli, Skarg i Wniosków poinformowała, iż resort ten przeprowadził analizę propozycji zgłoszonej przez Komendanta Głównego Policji, a mianowicie kwestii uprawnienia policjantów do utrwalania obrazu i dźwięku w tym w miejscach nie tylko publicznych oraz zasad przetwarzania takich materiałów. Celem tych uprawnień jest ograniczenie agresywnych zachowań zatrzymywanych i policjantów. Tzw. monitoring miałby również obejmować transport (konwój i inne pojazdy służbowe). Podczas wspomnianej analizy pojawiły się wątpliwości co do możliwości zastosowania

takiego rozwiązania. Dotyczyły one zwłaszcza kwestii finansowych, ale także prawnych związanych z ochroną wizerunku. Dodała, iż nie ma jeszcze rozstrzygnięcia kierownictwa resortu w tej kwestii.

Reprezentantka MSW przypomniła, że od kilku lat Policja rozpowszechnia wyroki Trybunału (w formie opracowań odpowiednich do szkoleń przez Pełnomocników ds. Ochrony Praw Człowieka od 2004 r.). Materiały te są przesyłane do Komend Wojewódzkich oraz dostępne na stronach serwisu policyjnego. Publikacje dotyczące ochrony praw człowieka ukazują się również w miesięczniku 997.

Dodała również, że w dniach 17 i 18 grudnia 2013 r. MSW organizuje seminarium poświęcone agresji wśród funkcjonariuszy Policji. W czasie seminarium będzie miała miejsce charakterystyka przypadków niehumanitarnego i poniżającego traktowania, analiza przyczyn, kwestie dotyczące skuteczności postępowania karnego, czy dyscyplinarnego.

Przedstawiciel Prokuratury Generalnej (dalej PG), Pan Piotr Turek dodał, iż aspekt proceduralny art. 3 Konwencji był analizowany przez Departament Postępowania Przygotowawczego PG. Ponadto PG monitoruje postępowania dotyczące agresywnych funkcjonariuszy, wydała też instrukcje dotyczące tego typu postępowań. Jednakże działania te nie dały oczekiwanego rezultatu, dlatego też aktualnie PG opracowuje wytyczne oparte na orzecznictwie Trybunału. Cenną pomocą przy ich redagowaniu byłoby przetłumaczenie Protokołu Stambulskiego.

W tym kontekście Przewodnicząca poinformowała, iż zaraz po wspomnianym spotkaniu roboczym MSZ zwróciło się do MS z prośbą o przekład Protokołu Stambulskiego. Ponadto zwróciło się też do Krajowej Szkoły Sędziów i Prokuratorów (dalej KSSiP) z prośbą o uwzględnienie w szkoleniach tej problematyki. Dodała, iż na dzień 17 stycznia 2014 r. planowane jest spotkanie z władzami szkoły i MS. Przewodnicząca dodała, iż obecny stan prawny jest niewystarczający, by zapewnić poszanowanie art. 3 Konwencji w kontekście tzw. spraw policyjnych. Dodała, iż widzi potrzebę wprowadzenia monitoringu i zapowiedziała, że będzie śledzić, jak postępuje zmiana przepisów dotyczących postępowania dyscyplinarnego. Przyznała, iż pewnym rozwiązaniem jest zapewnienie dostępu do obrońcy od momentu zatrzymania.

Przedstawiciel Naczelnej Rady Adwokackiej (dalej NRA), Pan Mikołaj Pietrzak, Przewodniczący Komisji Praw Człowieka NRA, przypomniał, iż w momencie zatrzymania Policja zaczyna ponosić odpowiedzialność za osobę zatrzymaną. Trzeba jednak wprowadzić wyraźnie taki model odpowiedzialności, żeby Policja miała motywację o dbanie o standardy, w tym poprzez wprowadzenie wyraźnej finansowej odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Przedstawiciel MS przypomniał, iż dochodzenie odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych (art. 24 Kodeksu cywilnego, dalej kc) odwraca ciężar dowodu.

Reprezentant HFPCz przypomniał o zaleceniach Komitetu Przeciwko Torturom (CAT) w kwestii konieczności wprowadzenia do Kodeksu karnego definicji tortur.

Przedstawiciel PG dodał, iż Raport wspomnianego Komitetu aktualnie tłumaczy MS.

W tym kontekście reprezentant Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, Pan Igor Działuk poinformował, że w projekcie nie ma jeszcze definicji tortur. Dodał, iż kwestia ta może się oczywiście stać przedmiotem prac Komisji nowej kadencji.

Przedstawicielka MSW dodała, iż planowane Seminarium wykracza poza wyroki Trybunału, dlatego też jego program przewiduje dyskusję o rekomendacjach Komitetu przeciwko Torturom.

Przewodnicząca podsumowała, iż zapisuje tę kwestię, jako pytanie do MS i wyraziła nadzieję, że nadchodzący rok będzie rokiem prac nad powyższymi sprawami.

3. Wykonanie wyroków dotyczących praw reprodukcyjnych (*Tysiąc p. Polsce, R. R. p. Polsce, P. i S. p. Polsce*)

Przedstawicielka Ministerstwa Zdrowia (dalej MZ), Pani Anna Błaszczuk powiedziała, iż resort aktualnie podejmuje działania w celu realizacji tych wyroków głównie o charakterze upowszechniającym standardy i informacyjnym. Zdaniem MZ podstawowym problemem w ww. sprawach jest to, że zawiodło zastosowanie klauzuli sumienia. Jeśli chodzi o najnowszą sprawę, *P. i S. p. Polsce*, to sprawa bardziej skomplikowana, z udziałem innych podmiotów, w tym np. wymiaru sprawiedliwości. Pojawia się w niej też nowa kwestia – opieka duszpasterska w aspekcie negatywnym. Dodała, iż MZ rozważyło wystąpienie z roszczeniem regresowym wobec podmiotów, które zawiniły, jednakże ze względu na ich mnogość jego zastosowanie nie przyniosłoby właściwego rezultatu.

Reprezentantka MZ poinformowała też, że MZ przygotował raport z działań podjętych w celu wykonania wyroku ws. *P. i S.* Dodała, iż w listopadzie odbyło się spotkanie z Konsultantami Krajowymi w dziedzinie Ginekologii i Położnictwa oraz Perinatologii, a także z Konsultantami Wojewódzkimi w dziedzinie Ginekologii i Położnictwa. Poruszono kwestie wszystkich trzech wyroków i problemów, jakich dotyczą. Poinformowała również o przygotowanej przez MZ nowelizacji przepisów o sprzeciwie.

Rzecznik Praw Pacjenta (dalej RPP), Pani Minister Krystyna Barbara Kozłowska poinformowała, że jeśli chodzi o sprawę *P. i S.* i aspekt ujawnienia danych osobowych, to zgłosiła sprawę do prokuratury, jednakże bez oczekiwanego skutku. Wyraziła nadzieję że nowelizacja przepisów o sprzeciwie zadowoli wszystkich. Przewiduje bowiem skrócenie terminu jego rozpatrzenia z 30 do 10 dni. W tym kontekście dodała, iż biuro RPP zawsze traktuje sprawy pilne priorytetowo, o czym świadczy przypadek z lipca br. Ponadto nowelizacja przewiduje zniesienie obowiązku podania podstawy prawnej do zgłoszenia sprzeciwu, choć zawsze za pośrednictwem infolinii zainteresowani wniesieniem sprzeciwu pacjentowi otrzymywali pełne informacje dotyczące powołania konkretnej podstawy prawnej. Dodała, iż istnieje obowiązek wpisywania odmowy wykonania świadczenia w dokumentację. Poinformowała o niepokojącej uchwale Naczelnej Rady Lekarskiej z dnia 6 grudnia 2013 r., zgodnie z którą sumienie lekarza jest nad prawem pacjenta.

Przewodnicząca zwróciła się do zebranych o zgłaszanie pomysłów na reakcję rządu na tę uchwałę.

Przedstawicielka BRPO zaproponowała zorganizowanie spotkania w mniejszym gronie. Dodała, iż BRPO z uznaniem przyjmuje projekt nowelizacji. Jednakże zdaniem BRPO problem obowiązku wskazania podstawy prawnej nie jest problemem nieistotnym. W opinii BRPO ta procedura zafunkcjonowała tylko dzięki uwrażliwieniu na te kwestie Biura RPP. Jednakże procedura powinna być dobra bez względu na podejście urzędników. Dodała, iż nadal nie można zgłosić sprzeciwu od ustnej opinii lekarza. Ponadto przepisy muszą być precyzyjne. Problemem jest fragmentaryczna definicja pacjenta. W tej definicji nie mieści się np. kobieta starająca się o dostęp do badań prenatalnych (przypadek *R.R.*). Zdaniem BRPO w rzeczywistości od odmowy lekarza skierowania na badania nie przysługuje sprzeciw. Ponadto obowiązek wskazania innego świadczeniodawcy/lekarza, który wykona należne świadczenie powinien spoczywać na instytucji, a nie na lekarzu.

Przewodnicząca zapowiedziała, iż konieczne jest zwołanie stolika roboczego z udziałem BRPO, Federacji na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (dalej Federacja) i innych zainteresowanych podmiotów.

Przedstawicielka Federacji, Pani Karolina Więckiewicz wyraziła zadowolenie z chęci zorganizowania spotkania roboczego. W całości podzieliła zdanie BRPO. Dodała, że Federacja jest zwolenniczką daleko idącej nowelizacji przepisów regulujących instytucję sprzeciwu. Wyraziła wątpliwość w kwestii statusu orzeczenia Komisji Lekarskiej. Nie wiadomo, czy jest ono nowym orzeczeniem, czy ocenia tylko zasadność ocenianego orzeczenia. W jednej ze spraw Komisja Lekarska oceniała orzeczenie wydane przez Konsultanta Wojewódzkiego. Tu znaczenie ma hierarchia. Jeśli chodzi o klauzulę sumienia, to stanowisko samorządu lekarskiego jest zatrważające. Tymczasem poza umieszczeniem komunikatu na stronie MZ nie ma żadnych działań, nie ma przede wszystkim działań sprawdzających. W wyroku ws. P. i S. w par. 99 Trybunał pokazuje trend dotyczący efektu mrożącego przepisów karnych. Ponadto dostęp do świadczeń jest nierówny w różnych województwach. Zależy od tego, kto jest konsultantem wojewódzkim.

RPP poinformowała, iż w przytoczonej przez jej przedmówczynię sprawie orzeczenie konsultanta wojewódzkiego oceniali profesorowie z innych województw, zatem ocena była bezstronna i obiektywna.

4. Wykonanie wyroku ws. *Kędzior p. Polsce*

Przedstawicielka MZ poinformowała o założeniach projektu zmiany ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, zgodnie z którymi do umieszczenia osoby w domu pomocy społecznej (dalej DPS) będzie potrzebna zgoda tej osoby lub sądu. Projekt ten trafi do uzgodnień międzyresortowych w styczniu 2014 r.

Reprezentant HFPCz zapytał, czy projekt przewiduje weryfikację stanu zdrowia osoby umieszczonej w DPS? Przewodnicząca odpowiedziała, że tak, w każdym czasie na życzenie pacjenta.

5. Prawa osadzonych niebezpiecznych (*grupa Horych i Piechowicz p. Polsce*)

Przedstawiciel CZSW poinformował, iż podjęto szereg działań uniemożliwiających praktyki naruszające Konwencję. Trwają prace nad nowelizacją Kodeksu karnego wykonawczego (dalej kkw), gdzie będą enumeratywnie wymienione przesłanki zezwalające na zastosowanie statusu N (więzień niebezpieczny), ale na krótko. Statystyka świadczy o tym, że klauzuli używa się coraz rzadziej. Obecnie istnieje 12 oddziałów, gdzie mogą przebywać więźniowie niebezpieczni, aktualnie takich więźniów jest 192, a miejsc jest ponad 400. W grudniu 2012 r. klauzulą N objętych było 201 osób.

Przedstawiciel CZSW dodał, iż SW też kiedyś miała kłopot z monitorowaniem przez funkcjonariuszy. Jednak zmiana kkw wprowadziła monitoring więźniów N i nie trzeba ich już kontrolować osobiście, bo cały obszar jest nagrywany.

6. Warunki bytowe w jednostkach penitencjarnych (*grupa Sikorski i Orchowski p. Polsce*)

Reprezentant CZSW przedstawił aktualny stan zaludnienia jednostek penitencjarnych na grudzień 2013 r.: 93,4 %. Dodał, iż w Systemie Dozoru Elektronicznego (dalej SDE) karę odbywa 4812 osób, a ukończyło odbywanie kary ponad 22 tys. osób. Ok. 20 tys. osadzonych co roku korzysta z warunkowego przedterminowego zwolnienia. Problemem jest to, co się dzieje po opuszczeniu zakładu karnego. Nie ma bowiem pomocy socjalnej.

Przewodnicząca zapytała, czy jest obecny przedstawiciel Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (dalej MPiPS)? Niestety był nieobecny.

Przedstawiciel CZSW dodał, iż duże znaczenie ma filozofia karania. Przykładowo zaludnienie jednostek penitencjarnych zmniejszy się dzięki zmianom w Kodeksie karnym (dalej kk), polegającym na depenalizacji niektórych drobnych przestępstw (jazda na rowerze pod wpływem alkoholu, drobne kradzieże).

7. Opieka medyczna (grupa Kaprykowski p. Polsce)

Wg przedstawiciela CZSW poziom opieki zdrowotnej w jednostkach penitencjarnych jest porównywalny z poziomem powszechnej służby zdrowia. Jej największe problemy wynikają z tego, iż pracuje w niej za mało lekarzy i system ich zatrudniania jest niewłaściwy. Dodał, że kierownictwo MS podjęło decyzję o opracowaniu programu modernizacji więziennej służby zdrowia, ma to być program rządowy.

Przewodnicząca przypomniała, iż przygotowując program warto zajrzeć do konkluzji i zaleceń ekspertów Rady Europy w tematyce opieki medycznej w jednostkach penitencjarnych, która miała miejsce w listopadzie 2013 r.

Przedstawiciel HFPCz zapytał o harmonogram przyjęcia programu.

Reprezentant CZSW poinformował, że planuje się, iż pod koniec I kwartału 2014 r. program zostanie przekazany do konsultacji wewnątrzresortowych, a po nich do międzyresortowych. Dodał, że SW chciałyby zacząć realizować ten program jeszcze w 2014 r. Zaznaczył, że nie wiadomo jeszcze, jak wysokie środki finansowe zostaną przekazane na jego realizację. Dodał, iż świadczenia zdrowotne osadzonych są finansowane przez MS. Tymczasem niektórzy są ubezpieczeni, trzeba tę kwestię rozwiązać porozumieniem z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Przedstawicielka BRPO dodała, iż biuro monitoruje wykonywanie *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* i zwróciła się o wzięcie objętych Konwencją kwestii pod uwagę w opracowywaniu programu.

8. Zmiana ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Adamkiewicz p. Polsce)

Przedstawiciel MS poinformował o realizującej wyrok nowelizacji *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, która została ogłoszona w dniu 1 października 2013 r.

Reprezentant HFPCz zaznaczył, że pomimo, iż z punktu widzenia wykonania wyroku ta zmiana jest wystarczająca, to jednak Fundacja postuluje dalej idące zmiany.

9. Przewlekłość postępowań sądowych (grupa Kudła p. Polsce i grupa Podbielski p. Polsce)

Przedstawiciele MS, wspomniany Pan Sędzia Maciej Kiełbik oraz Pani Sędzia Beata Wilkołek zaprezentowali informacje na temat środków podejmowanych w celu wyeliminowania przewlekłości postępowań sądowych. Poinformowali, iż według stanu na grudzień 2013 r. zawisłych było około 11,5 mln postępowań, a w 2012 r. około 14 mln. Mniej więcej 4% postępowań trwa ponad 12 miesięcy. Jeśli zaś chodzi o funkcjonowanie skargi na przewlekłość, to należy odnotować stopniowe zwiększanie zasądzanych świadczeń pieniężnych, które aktualnie średnio wynoszą około 3600 zł. Wspomnieli również o uchwale

Sądu Najwyższego (dalej SN) dotyczącej ustawy o skardze na przewlekłość, która ma zapobiec jej błędnej interpretacji przez sądy powszechne, polegającej na fragmentacji postępowań krajowych i w efekcie nie stwierdzaniu przewlekłości w sprawach, gdzie ona ewidentnie miała miejsce. Przedstawili informacje o nowelizacjach ustaw proceduralnych, w tym Kodeksu postępowania karnego (dalej kpk), która ma doprowadzić do skrócenia czasu trwania postępowań karnych i zwiększenia ich kontradyktoryjności.

Reprezentantka Krajowej Rady Sądownictwa (dalej KRS), Pani Sędzia SN Katarzyna Gonera zwróciła się z prośbą o promowanie powyższej uchwały SN w ramach szkoleń dla sędziów. Dodała, iż konieczne jest przeszkolenie z nowej procedury karnej i dlatego czasowo zostały ograniczone inne szkolenia, w tym niestety te z zakresu praw człowieka. Tu przyczyną są także koszty.

Przedstawiciel HFPCz poinformował, iż Fundacja nawiązała współpracę z kilkoma kancelariami prawnymi i zapowiedział, że będzie składać komunikacje do Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawach dotyczących przewlekłości sądowych oraz przewlekłości tymczasowych aresztów (w kontekście kwestii dostępu do akt w postępowaniu przygotowawczym), a także w sprawach administracyjnych, takich, jak np. *Beller*, czy *Fuchs p. Polsce*. Wspomniał również, iż nadal nierozwiązana pozostaje kwestia wznowień postępowań cywilnych.

Przewodnicząca przypomniała, iż w *Sprawozdaniu z realizacji Programu Działań Rządu w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka za okres lipiec 2008 r. - lipiec 2012 r.* zawarta jest informacja, iż kwestia ta wymaga dalszej refleksji.

10. Przewlekłość tymczasowych aresztów (grupa *Trzaska p. Polsce*)

Przedstawicielka MS zaprezentowała informacje na temat środków podejmowanych w celu wyeliminowania przewlekłości tymczasowych aresztów. Poinformowała, iż w wyniku tych działań nastąpił systematyczny spadek aresztów i czasu ich trwania. Liczba wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztu zmniejszyła się o 22 %, a liczba samych aresztów o 22,2 %. Dodała, iż zarówno w 2012 r., jak i w 2013 r. Trybunał wydał tylko 2 wyroki stwierdzające naruszenie Konwencji z powodu przewlekłego aresztu. Podkreśliła pozytywną decyzję Komitetu Ministrów Rady Europy, dzięki której grupa wyroków dotyczących przewlekłych aresztów została przeniesiona ze wzmocnionej do zwykłej procedury nadzoru.

Przewodnicząca dodała, że liczba komunikacji dotyczących tego problemu spada o 95 % i zaapelowała o utrzymanie tego trendu.

11. Prawo do obrony na wstępnym etapie postępowania przygotowawczego (Płonka p. Polsce)

W kontekście realizacji wyroku ws. *Płonka p. Polsce* przedstawicielka MS poinformowała o nowelizacji kpk, która weszła w życie 20 listopada 2013 r. Nowelizacja ta m. in. modyfikuje przesłanki obrony obywatelskiej (dot. osób, które nie ukończyły 18 lat, osób o określonym stanie zdrowia psychicznego) i precyzuje zastrzeżenie obecności prokuratora podczas widzenia z obrońcą. Ponadto ustawa zobowiązuje MS do przygotowania rozporządzenia.

Przedstawiciel HFPCz przypomniał, że dostęp do obrońcy na wczesnym etapie postępowania przygotowawczego może zapobiec brutalnym zachowaniom policjantów. Dodał, iż trzeba szukać rozwiązań na poziomie systemowym.

Przewodnicząca potwierdziła, że jako Pełnomocnik uwzględniła to rozwiązanie. Dodała, iż oczywistym jest, że zapewnienie każdemu obrońcy to kosztowne rozwiązanie, ale być może wystarczyłoby zapewnić pomoc obrońcy tzw. grupie osób wrażliwych („vulnerable persons”).

12. Kwestia nowelizacji ustawy *Prawo o zgromadzeniach* w kontekście wykonania wyroku ws. *Bączkowski p. Polsce*

Przewodnicząca przypomniała, że wyrok ws. *Bączkowski p. Polsce* jest niewykonany od kilku lat i po raz kolejny pojawia się w agendzie Zespołu. Poinformowała, że w dniu 19 listopada 2013 r. odbył się tzw. okrągły stół, tj. spotkanie strony rządowej i samorządowej z przedstawicielami BRPO oraz HFPCz. Dodała, że skoro zmienił się minister właściwy do wykonania ww. wyroku, to powinno zostać wystosowane nowe pismo w sprawie realizacji wyroku Trybunału. Poza tym w ciągu kilku lat od wydania wyroku standardy w zakresie zapewnienia wolności zgromadzeń zostały podwyższone (prace Komisji Weneckiej i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie). Aktualnie wymagane jest nie tylko wydanie ostatecznej decyzji przez organ administracyjny przed terminem zgromadzenia, ale także możliwość kontroli sądowej, czy też sądowno-administracyjnej takiego orzeczenia również przed terminem zgromadzenia. Dlatego też należy, jak najszybciej wypracować realne i niezbyt kosztowne rozwiązanie.

Obecny na posiedzeniu przedstawiciel Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (dalej MAiC) zapewnił, że przekaze te informacje swoim przełożonym.

Reprezentant HFPCz podkreślił, iż kontrola sądowa powinna nastąpić koniecznie przed datą zgromadzenia. Przypomniał, że Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, które mogą być istotne dla wykonania wyroku *Bączkowski p. Polsce*. Dodał, iż Fundacja jest przeciwna koncepcji, by organem kontrolnym były Samorządowe Kolegia Odwoławcze, to zdecydowanie musi być sąd. Przypomniał, że SN orzeka w niektórych sytuacjach nadzwyczajnych, a spraw dotyczących wolności zgromadzeń z pewnością nie będzie zbyt wiele, więc ten organ sądowy byłby właściwy.

Przedstawicielka KRS, jak podkreśliła, wyrażając swoją opinię, zgodziła się, że powinien to być wysokiej rangi sąd, ale niekoniecznie SN.

V. *Wystąpienia zaproszonych gości oraz wspólna próba określenia priorytetów w wykonywaniu wyroków Trybunału na 2014 r.*

Przedstawiciel HFPCz wyraził zadowolenie z obecności na posiedzeniu Zespołu reprezentantek Rzecznika Praw Dziecka. Do wyrażonych wcześniej postulatów dodał jeszcze jeden, by przejrzystość procesu wykonywania wyroków Trybunału była jeszcze większa niż jest, choć oczywiście widać tu znaczne postępy, zwłaszcza poprzez stworzenie i udostępnienie elektronicznej bazy dokumentów związanych z procesem wykonywania wyroków Trybunału i przekładów jego orzecznictwa.

Przewodnicząca poinformowała, iż plany działań i raporty z podjętych działań zaczęły być publikowane na stronie internetowej MSZ.

Przewodnicząca zwróciła się do zebranych o zgłaszanie do końca grudnia 2013 r. postulatów dotyczących kształtu oraz treści Raportu rocznego z wykonywania wyroków Trybunału, a do członków Zespołu o zgłaszanie do końca stycznia 2014 r. informacji, jakie powinny się znaleźć w raporcie za 2013 r.

Zamykając spotkanie, Przewodnicząca przekazała pozdrowienia od Ministra Artura Nowaka-Fara, Podsekretarza Stanu do spraw Prawnych i Traktatowych w MSZ, któremu obowiązki służbowe nie pozwoliły na uczestniczenie w posiedzeniu Zespołu.

VI. Informacje organizacyjne

O terminie oraz porządku obrad następnego posiedzenia członkowie Zespołu zostaną powiadomieni w drodze elektronicznej przez Sekretarza Zespołu. W przypadku pytań proszę kontaktować się z Sekretarzem Zespołu (katarzyna.bralczyk@msz.gov.pl).

Justyna Chrzanowska
Pełnomocnik Ministra

Załączniki:

1. Odpowiedzialność finansowa za naruszenia Konwencji – rozwiązania innych państw.
2. Propozycje zmian do Zarządzenia w sprawie utworzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
3. Algorytm wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
4. Uczestnicy posiedzenia Zespołu w dniu 12 grudnia 2013 r.

Odpowiedzialność finansowa za naruszenia stwierdzone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka

W odpowiedzi na zapytanie Departament do spraw Postępowań przed Międzynarodowymi Organami Ochrony praw Człowieka uzyskał informacje nt. rozwiązań stosowanych przez 26 państw¹ w odniesieniu do kwestii odpowiedzialności finansowej za naruszenia stwierdzone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej ETPCz).

Można je podsumować następująco

Wyplata słusznego zadośćuczynienia tytułem wyroków ETPCz – odpowiedzialność w ramach administracji rządowej

W przypadku większości państw wypłata słusznego zadośćuczynienia jest realizowana z budżetu ogólnego:

- administrowanego przez ministerstwa finansów (np. Andora, BiH (ministerstwa finansów poszczególnych części składowych BiH), Czechy, Estonia, Łotwa, Macedonia, Malta, Mołdawia, Portugalia, Rumunia, Węgry)
- bądź bezpośrednio z budżetu Pełnomocnika przed ETPCz (np. Azerbejdżan, Chorwacja, Grecja, Słowenia)
- lub resortu, któremu Pełnomocnik podlega (Szwajcaria, Słowacja).

W niektórych państwach odpowiedzialność za wypłatę zadośćuczynienia bywa jednak **powiązana z właściwością merytoryczną organów**. I tak, w **Austrii, Danii, Francji, Holandii i Norwegii** – odpowiedzialność finansowa za opłacenie zadośćuczynienia spoczywa na ministerstwie uznanym za merytorycznie odpowiedzialne za naruszenie stwierdzone przez Trybunał. Wypłata jest dokonywana z jego własnego budżetu. We Francji szczególży reguluje akt administracyjny Premiera.

W **Belgii i na Cyprze**, choć co do zasady zadośćuczynienia opłacane są z jednego budżetu (administrowanego przez MF – Belgia, bądź Pełnomocnika – Cypr) przewidziane są wyjątki dotyczące pewnych kategorii spraw. I tak, w Belgii w sprawach dotyczących ustawy o cudzoziemcach odpowiedzialność finansowa spoczywa na MSW, na Cyprze zaś odpowiedzialność finansowa w przypadkach naruszenia prawa do ochrony mienia (sprawy dotyczące nieruchomości, wywłaszczenia) spoczywa na Departamencie Gruntów i Inspekcji.

Jeszcze inne rozwiązanie jest w Rosji, gdzie odpowiedzialność finansowa spoczywa na MS, które wypłaca zadośćuczynienia na wniosek Biura Pełnomocnika.

Szczególnie interesujące rozwiązania i praktykę wydaje się mieć Austria. Na mocy wyroku TK z 1986 r. http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vfgh&Dokumentnummer=JFT_10139074_86A00001_00 właściwa jednostka rządowa odpowiedzialna za naruszenie (na szczeblu federalnym bądź krajów związkowych) jest zobowiązana do opłacania zadośćuczynienia zasądzonego przez Trybunał. W tym względzie ukształtowała się trwała praktyka. W razie (rzadkich) sporów kompetencyjnych Kancelaria Federalna zapewnia wypłatę.

¹ Andora, Austria, Azerbejdżan, Belgia, BiH, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Francja, Grecja, Holandia, Łotwa, Macedonia, Malta, Mołdawia, Norwegia, Portugalia, Rosja, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwajcaria, Węgry.

Roszczenie regresowe do organów lub osób trzecich odpowiedzialnych za naruszenie stwierdzone przez ETPCz

Nie mają jeszcze tego typu praktyki np. Andora, BiH, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Dania, Estonia, Francja, Grecja, Macedonia, Malta, Norwegia, Słowacja, Słowenia, Szwajcaria, Węgry.

W wielu państwach roszczenie takie jest przynajmniej teoretycznie możliwe, np. w Bułgarii (na podstawie regulacji dotyczących odpowiedzialności urzędników), Macedonii (na podstawie prawa cywilnego), Mołdawii (w odniesieniu do konkretnych osób, nie organów, w oparciu o uprzednie orzeczenie sądu stwierdzające odpowiedzialność tychże osób) bądź Portugalii (za bezprawne i zamierzone działanie).

Możliwość dochodzenia roszczeń regresowych jest lub była rozważana również przez niektóre inne państwa. Obecnie zwłaszcza jest ona rozważana w **Azerbejdżanie, Chorwacji** (pełnomocnik zaproponował rządowi i parlamentowi wprowadzenie możliwości dochodzenia regresu) oraz w **Mołdawii** (w ramach toczących się prac nad projektem ustawy o pełnomocniku). Bywa rozważana też na Łotwie, w Czechach, Grecji lub w Bułgarii.

W niektórych państwach podstawy ku temu są nieco bardziej sprecyzowane:

W **Rumunii** istnieje możliwość regresu wobec osób, które przez swą pracę w sposób zawiniony spowodowały naruszenie Konwencji i konieczność zapłaty zadośćuczynienia. Odpowiedzialność taka podlega ogólnym regulacjom, tj. ustawie o urzędnikach państwowych, ustawie o organizacji sądów, ustawie o odpowiedzialności ministrów (wyłączeni spod odpowiedzialności są prezydent, członkowie parlamentu i sędziowie TK). Istnieje procedura, w ramach której MF wyjaśnia, czy naruszenie było zawinione przez osobę - w tym celu pozyskuje wyjaśnienia od Biura Pełnomocnika (a niekiedy też od organu Inspekcji sądowej). Z reguły jednak procedura ta nie wykracza poza etap wyjaśnień, problemem bywają terminy przedawnienia, w sumie chodzi raczej o potencjalną możliwość niż konkretną praktykę.

W **Rosji** w 2011 r. rozszerzony został art. 1081 KC. Dodano zapis (3.1), który przewiduje, że Federacja Rosyjska, jednostka składowa FR lub samorząd, mają prawo regresu do osoby, której bezprawne działania (zaniechania) były przyczyną obowiązku wypłacenia odszkodowania za szkodę spowodowaną przez władze państwowe, samorząd lokalny, ich funkcjonariuszy, organy dochodzeniowe lub śledcze, prokuraturę lub sąd, w tym również w przypadku obowiązku wypłaty zadośćuczynienia na mocy decyzji ETPCz. MF FR w Instrukcji nr 08-05-04/785 z 21 marca 2012 r. dodatkowo uszczegółowiło procedurę mającą zastosowanie do reprezentowania interesów MF w postępowaniach sądowych w przypadkach, gdy dochodzone są roszczenia o zwrot za kwotę szkody spowodowanej przez władze państwowe lub ich funkcjonariuszy. Instrukcja podkreśla potrzebę dochodzenia regresu od osób odpowiedzialnych, jeśli są podstawy, a także do podjęcia środków w celu zidentyfikowania osoby winnej, jeśli orzeczenie sądowe nie wskazuje takiej osoby. Okoliczności sprawy i wina osoby są brane pod uwagę (nie zawsze bowiem naruszenia stwierdzone przez Trybunał są związane z bezprawnością działań konkretnych osób, niekiedy bowiem chodzi o niedostatki ustawodawstwa).

Proponowane zmiany do Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r. w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹

Na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 199, z późn. zm.1)) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Tworzy się międzyresortowy Zespół do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zwany dalej "Zespołem".

2. Zespół jest organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów.

§ 2. 1. Do zadań Zespołu należy:

- 1) wypracowywanie, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych lub przewodniczącego Zespołu, propozycji stanowisk dotyczących najważniejszych problemów wynikających ze skarg komunikowanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, zwany dalej „Trybunałem”, oraz wydanych przez niego orzeczeń w sprawach przeciwko Polsce;
- 2) wypracowywanie oraz przedstawianie Radzie Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych lub przewodniczącego Zespołu, propozycji działań mających na celu zapobieganie naruszaniu przez Polskę Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;
- 3) monitorowanie wykonywania wyroków Trybunału wobec Polski, w oparciu o informacje dotyczące wykonywania wyroków przedstawiane przez właściwych ministrów z własnej inicjatywy lub na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych oraz analizowanie ewentualnych problemów;
- 4) przygotowywanie rocznych informacji ze stanu wykonywania wyroków Trybunału przedkładanych, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych, Radzie Ministrów oraz Prezesowi Rady Ministrów, w terminie do dnia 31 marca roku następującego po roku stanowiącym okres sprawozdawczy;
- 5) opiniowanie, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych, innego właściwego ministra lub przewodniczącego Zespołu, projektów aktów prawnych budzących szczególne wątpliwości co do ich zgodności z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz z orzecznictwem Trybunału;
- 6) omawianie najważniejszych problemów dotyczących orzecznictwa Trybunału wobec innych państw, a także ogólnych problemów dotyczących funkcjonowania Trybunału i ich implikacji dla Polski;
- 7) analizowanie, na wniosek członków Zespołu, innych problemów związanych z problematyką ochrony praw człowieka.

2. Zespół może dołączać do informacji, o których mowa w ust. 1 w pkt 4:

- 1) propozycje zmian w ustawodawstwie mające na celu prawidłowe wykonywanie przez Polskę zobowiązań w zakresie ochrony praw człowieka;
- 2) wnioski odnośnie do działań organów administracji publicznej wynikające z orzecznictwa Trybunału.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do innych międzynarodowych organów ochrony praw człowieka, działających na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Polskę.

¹ Ze zmianami wprowadzonymi Zarządzeniem nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 r. zmieniającym Zarządzenie w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oraz Zarządzeniem nr 20 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 marca 2013 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

§ 3. 1. W skład Zespołu wchodzi:

1) przewodniczący - Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka;

2) członkowie – eksperci wyznaczeni przez ministrów kierujących działami administracji rządowej, zgodnie z ustawą z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437, z późn. zm.1)), Prezesa Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, **Przewodniczącego Rady Legislacyjnej, Prezesa Rządowego Centrum Legislacji** oraz Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania;

3) sekretarz – osoba wyznaczona przez przewodniczącego Zespołu spośród pracowników komórki organizacyjnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych odpowiedzialnej za reprezentację Polski przed międzynarodowymi organami ochrony praw człowieka

2. Przewodniczący Zespołu z własnej inicjatywy lub na wniosek członka Zespołu, może zapraszać do udziału w pracach Zespołu, z głosem doradczym, osoby niebędące członkami Zespołu, w szczególności przedstawiciele **Sejmu i Senatu RP, Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Rzecznika Praw Dziecka, właściwych organów administracji rządowej i samorządowej, Prokuratury Generalnej, Policji, Centralnego Zarządu Służby Więziennej** oraz przedstawiciele innych instytucji i urzędów państwowych, przedstawiciele sądów i trybunałów, zawodów prawniczych, a także organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką ochroną praw człowieka.

§ 4. 1. Do rozpatrywania spraw niewymagających udziału wszystkich członków Zespołu przewodniczący Zespołu może powoływać grupy robocze i zespoły doradcze, w szczególności celem powierzenia im realizacji niektórych zadań Zespołu. Przepis § 5 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.

2. Przewodniczący Zespołu może zlecać sporządzanie ekspertyz i opinii niezbędnych do realizacji zadań Zespołu.

3. Organy administracji rządowej oraz podległe im państwowe jednostki organizacyjne, na wniosek przewodniczącego lub upoważnionego przez niego członka Zespołu udzielają Zespołowi wszechstronnej pomocy przy wykonywaniu jego zadań, w szczególności przedstawiają niezbędne informacje oraz dokumenty.

§ 4a. 1. W celu realizacji zadań Zespołu określonych w § 2 ust. 1 pkt 3 ministrowie właściwi z uwagi na treść stwierdzonego naruszenia w wyroku Trybunału wobec Polski z urzędu przedstawiają Przewodniczącemu Zespołu następujące informacje i dokumenty:

1) tłumaczenie wyroku na język polski wraz z informacją nt. podjętych działań w celu upowszechnienia wyroku wśród podmiotów, których działalności dotyczyło naruszenie stwierdzone przez Trybunał; obowiązek ten nie stosuje się, jeśli Przewodniczący Zespołu uzna, iż przedmiotowy wyrok dotyczy tzw. sprawach powtarzalnych.

2) plan działania w sprawie wykonania ostatecznego wyroku zawierający informacje nt. planowanych

- środków indywidualnych, tj. środków w celu zapewnienia, by naruszenie wobec skarżącego ustało, a także by pokrzywdzona strona została postawiona, na ile to możliwe, w tej samej sytuacji, z której korzystała przed naruszeniem Konwencji

- środków generalnych, tj. środków dotyczących obowiązującego prawa lub praktyki jego stosowania, mających na celu zakończenie stanu naruszenia Konwencji i zapobieżenie nowym, podobnym naruszeniom Konwencji na przyszłość, wraz z terminami ich wdrożenia;

- 3) raport nt. wykonania ostatecznego wyroku zawierający informacje nt. podjętych
- środków indywidualnych, tj. środków w celu zapewnienia, by naruszenie wobec skarżącego ustało, a także by pokrzywdzona strona została postawiona, na ile to możliwe, w tej samej sytuacji, z której korzystała przed naruszeniem Konwencji
 - środków generalnych, tj. środków dotyczących obowiązującego prawa lub praktyki jego stosowania, mających na celu zakończenie stanu naruszenia Konwencji i zapobieżenie nowym, podobnym naruszeniom Konwencji na przyszłość,
- 4) informacje nt. działań podjętych i stanu wdrażania środków wskazanych w pkt 2)
2. Dokument określony w ust. 1 pkt 1) minister właściwy przekazuje w terminie 2 miesięcy od daty wydania wyroku.
3. Projekt dokumentu określonego w ust. 1 pkt 2) minister właściwy przekazuje w terminie 3,5 miesiąca od daty wydania wyroku, chyba że w tym terminie przekazuje projekt dokumentu określonego w ust. 1 pkt 3)
4. Ostateczny dokument określony w ust. 1 pkt 2) minister właściwy przekazuje w terminie 3 miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny.
5. Uwagi do dokumentów określonych w ust. 1 pkt 2), 3) i 4) będą zgłaszane w terminach 1 miesiąca od daty ich otrzymania. Termin 1 miesiąca stosuje się również do stanowisk i informacji w przypadku uwag Komitetu Ministrów.
6. Informacje wskazane w ust. 1 pkt 4) minister właściwy przedstawia co 3 miesiące od daty uzgodnienia dokumentu.
7. Projekt dokumentu określonego w ust. 1 pkt 3) minister właściwy przekazuje niezwłocznie po podjęciu wszystkich działań określonych w dokumencie wskazanym w ust. 1 pkt 2)

§ 4b. W celu realizacji zadań Zespołu określonych w 2 ust. 1 pkt 4 członkowie Zespołu przedstawiają Przewodniczącemu w terminie do dnia 31 stycznia roku następującego po roku stanowiącym okres sprawozdawczy informacje nt. działań podjętych w celu wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w roku stanowiącym okres sprawozdawczy.

§ 4c 1. Przewodniczący Zespołu przedstawia Prezesowi Rady Ministrów kwartalne sprawozdania z działalności Zespołu, każdorazowo do 10 dnia miesiąca następującego po zakończeniu okresu sprawozdawczego. Przepis § 2 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

2. W kwartalnych sprawozdaniach Przewodniczący Zespołu może zwrócić uwagę na problemy dotyczące funkcjonowania Zespołu, w szczególności brak wyznaczenia ekspertów przez podmioty wymienione w § 3 ust. 1 pkt 2) lub niedopełnienie przez organy administracji rządowej oraz podległe im państwowe jednostki organizacyjne obowiązków, o których mowa w § 4 ust 3, § 4a oraz § 4b.

§ 5. 1. Posiedzenia Zespołu zwołuje, co najmniej raz na kwartał, przewodniczący Zespołu z własnej inicjatywy, na wniosek sekretarza lub na wniosek co najmniej połowy członków Zespołu. Przewodniczący Zespołu przewodniczy posiedzeniom i kieruje pracami Zespołu.

2. W razie nieobecności przewodniczącego Zespołu posiedzenia Zespołu zwołuje sekretarz lub osoba wskazana przez przewodniczącego Zespołu spośród pracowników komórki organizacyjnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych odpowiedzialnej za reprezentację Polski przed międzynarodowymi organami ochrony praw człowieka. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio

3. Z każdego posiedzenia Zespołu lub grupy roboczej sporządzane jest sprawozdanie.

§ 5a. 1. W sprawach określonych w § 2 Zespół może podejmować uchwały.

2. Uchwały podejmowane są przez członków Zespołu na posiedzeniach albo w drodze korespondencyjnego uzgodnienia stanowisk (tryb obiegowy).

§ 6. 1. Obsługę prac Zespołu zapewnia Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

2. Wydatki związane z działalnością Zespołu są pokrywane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zagranicznych.

3. Udział w pracach Zespołu jest nieodpłatny

§ 7. W ciągu dwóch tygodni od daty wejścia zarządzenia w życie, organy wskazane w § 3 ust.

1 pkt 3, wyznaczają jednego lub więcej ekspertów do uczestniczenia w pracach Zespołu.

§ 8. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

PREZES RADY MINISTRÓW

**Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
w dniu 12 grudnia 2013 r., Pałac Foksal, parter, godz. 10.00-14.00**

Przewodnicząca Zespołu	Justyna Chrzanowska
Sekretarz Zespołu	Katarzyna Bralczyk
MSZ DPOPC	Justyna Kalicka
MSZ DPOPC	Magdalena Borowska
MSZ DPOPC	Eliza Suchożebrska
MSZ DPOPC	Joanna Pilaszek (stażystka KSAP)
MSZ DPOPC	Łukasz Winny
Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	Cezary Zaremba Monika Piłat
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Grażyna Płoszajska
Ministerstwo Finansów	
Ministerstwo Gospodarki	Bożena Łukasik
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Katarzyna Waszkiewicz
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Jacek Dąbrowski
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	-----
Ministerstwo Obrony Narodowej	Aneta Bogatek
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	-----
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	-----
Ministerstwo Skarbu Państwa	-----
Ministerstwo Sportu i Turystyki	-----
Ministerstwo Sprawiedliwości	Maciej Kiełbik Beata Wilkołek
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Danuta Głowacka-Mazur Wirginia Prejs Renata Leoniak

Ministerstwo Środowiska	Łukasz Augustyniak
Ministerstwo Zdrowia	Anna Błaszczyk Dariusz Poznański – Naczelnik Wydziału Psychiatrii i Patologii Społecznych, Magdalena Machura – starszy specjalisty w Wydziale Organizacyjno-Prawnym
KPRM	Sylwia Spurek
Biuro Pełnomocnika ds. Równego Traktowania	Michał Czerepiński
Rzecznik Praw Pacjenta	Krystyna Barbara Kozłowska
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich	Anna Błaszczak
Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Agata Jasztal z Zespołu Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych BRPD Martyna Michalak z Zespołu Spraw Rodzinnych i Nieletnich BRPD
Kancelaria Prezydenta	Andrzej Dorsz
Rada Legislacyjna	-----
Krajowa Rada Sądownictwa	Katarzyna Gonera
Trybunał Konstytucyjny	Anna Pudło
Naczelny Sąd Administracyjny	Andrzej Skoczylas Agnieszka Wilk-Ilewicz
NIK	Zbigniew Wrona
Biuro Prokuratora Generalnego	Piotr Turek
Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa	Anna Mazgajska
Centralny Zarząd Służby Więziennej	Michał Zoń

Kancelaria Senatu	Joanna Granowska
Kancelaria Sejmu	Agnieszka Grzelak Ziemowit Cieřik
Przewodnicząca Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP	-----
Przewodniczący Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP	-----
Helsińska Fundacja Praw Człowieka	Adam Bodnar
Federacja na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny	Karolina Więckiewicz
Amnesty International	Draginia Nadaźdin
Naczelna Rada Adwokacka	Mikołaj Pietrzak Artur Pietryka
Krajowa Rada Radców Prawnych	Maria Ślężak, Wiceprezes KRRP
Komisja Kodyfikacji Prawa Karnego	Igor Działuk Beata Wiraszka-Bereza
Komisja Kodyfikacji Prawa Cywilnego	Robert Zygađło